

<https://doi.org/10.52326/csd2022.19>

**IDENTIFYING THE PRIORITY DIRECTIONS OF RURAL
DEVELOPMENT BY INVOLVING THE LPA MANAGEMENT AS A
MEDIATOR**
**IDENTIFICAREA DIRECȚIILOR PRIORITARE DE DEZVOLTARE
RURALĂ PRIN IMPLICAREA MANAGEMENTULUI APL ÎN CALITATE
DE MEDIATOR**

Aurelia LITVIN¹, *PhD. hab., Prof.*

ORCID: 0000-0003-3756-0856

Cezara FETESCU², *PhD. student*

¹*Technical University of Moldova, 168, Stefan cel Mare bd, Chisinau, Republic of Moldova*

²*Center of Excellence in Economics and Finance, 26/2, Miron Costin str, Chisinau, Republic of Moldova*

Abstract. The research of the possible directions of rural development for the Republic of Moldova has a crucial role, being justified by the areas owned by the rural space and by the impressive number of people who populate this space, a number that registers a continuous decrease. The need for research in the field is also argued by the acute problems faced by the rural population such as: "limited access to equipment and means of production, high interest rate on loans, lack of business planning experience, insufficiency of marketing channels, as well as product storage and transportation services. The infrastructure in the villages is at a critical level".

Keywords: *economic situation, sustainable development, development strategy, tourism.*

JEL classification: *M1, H7, J1*

Abstract. Cercetarea posibilelor direcții de dezvoltare rurală pentru Republica Moldova are un rol crucial, fiind justificată de suprafețele deținute de spațiul rural și de numărul impresionant de persoane care populează acest spațiu, număr care înregistrează o scădere continuă. Necesitatea cercetărilor în domeniu este argumentată și de problemele acute cu care se confruntă populația rurală, cum ar fi: "accesul limitat la echipamente și mijloace de producție, rata ridicată a dobânzilor la credite, lipsa de experiență în planificarea afacerilor, insuficiența canalelor de marketing, precum și a serviciilor de depozitare și transport al produselor. Infrastructura din sate se află la un nivel critic".

Cuvinte-cheie: *situație economică, dezvoltare durabilă, strategie de dezvoltare, turism.*

Situația economică în mediul rural s-a agravat semnificativ în ultimii atât din cauza pandemiei Covid-19, cât și a condițiilor climatice nefavorabile, producătorii agricoli și micii producători casnici fiind puși în situația de a dona gratuit recolta sau a o lăsa să se piardă pe dealuri în lipsa canalelor de desfacere a produselor. Condițiile meteo nefavorabile din ultimii doi ani au pus practic la pământ sectorul zootehnic.

Populația de la sate învinuiește în mare parte administrația publică locală de neactivitate, dar ținem să menționăm că au existat și continuă să existe un număr semnificativ de deficiențe în exercitarea rolului managementului APL la dezvoltarea spațiului rural din Republica Moldova. Printre aceste deficiențe ar trebui să menționăm insuficiența resurselor financiare, gradul ridicat de politizare și capacitatea administrativă limitată a aleșilor locali. Drept rezultat, populația rurală mereu aduce învinuiri administrației publice locale, iar APL, la rândul său, odată cu pierderea încrederii populației, își pierde aliatul cel mai fidel, contribuția căruia este una incomensurabilă în direcția dezvoltării durabile a spațiilor rurale.

Principiile dezvoltării durabile la nivel economic se rezumă la o economie rurală prosperă, competitivă și eficientă, o agricultură durabilă care să asigure rezerve adecvate de hrană sănătoasă și

să acopere nevoile consumatorilor și, nu în ultimul rând, o economie diversă și dinamică, cu servicii și inițiative locale, care să creeze locuri de muncă.

Dezvoltarea durabilă în plan social presupune asigurarea condițiilor decente de viață pentru toate localitățile și regiunile, unde este prezentă activitatea umană. „Dezvoltarea rurală durabilă trebuie înțeleasă ca un mecanism logic, care acționează în orientarea evoluției fenomenelor economico-sociale ale spațiului rural, spre o dezvoltare individuală și comunitară, menită să conducă la ameliorarea nivelului de bunăstare rurală și a menținerii echilibrului factorilor naturali. Astfel, creșterea bunăstării rurale se poate realiza prin: oprirea migrării populației, combaterea sărăciei, stimularea și diversificarea serviciilor, asigurarea condițiilor minime de viață pentru populația rurală, dreptul la o viață mai bună, la ocrotirea sănătății, educație și protecție socială” [2, pag. 74].

Un indicator modern al dezvoltării durabile poartă numele de *amprentă ecologică* și evidențiază impactul uman asupra mediului în vederea îmbunătățirii acestuia și conservării resurselor naturale. Reechilibrarea ecologică a regiunilor poate fi efectuată printr-un program complex de împăduriri, de combatere a eroziunii solului, prin reorganizarea exploatațiilor și parcelelor, contracararea deșertificării etc.

Este de menționat, că unul dintre factorii ce asigură dezvoltarea durabilă a unei țări este Cadrul Regulatoriu, care are menirea să îmbine armonios cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile menționate mai sus în vederea asigurării unei interconexiuni între ele. Printre documentele majore de politici care reglementează dezvoltarea de lungă durată a Republicii Moldova este Strategia Națională de dezvoltare „Moldova 2020”, care, ulterior a fost înlocuită de *Proiectul Strategiei „Moldova 2030”*.

Dacă ar fi să facem o analiză laconică a prevederilor acestor documente strategice, vom constata faptul că Strategia „Moldova 2020” a marcat bazele promovării unei dezvoltări durabile a Republicii Moldova prin direcția strategică „asigurarea gestionării durabile a resurselor naturale în agricultură”, iar problema necesității imperative a dezvoltării spațiului rural a fost accentuată prin direcția strategică care se referă la „îmbunătățirea nivelului de trai în mediul rural”. După cum a fost menționat anterior, ultimii ani și-au lăsat amprenta asupra calității vieții de la sate, ducând la declinul zonelor rurale. Din aceste considerente, Proiectul Strategiei „Moldova 2030”, prin cele 10 obiective trasate, urmărește „crearea unei economii durabile și incluzive, existența unui capital uman și social robust, instituții oneste și eficiente și, nu în ultimul rând, un mediu ambiant sănătos”. Proiectul Strategiei „Moldova 2030” vine ca un răspuns prompt la ingerințele impuse de vreme în vederea asigurării dezideratului de dezvoltare durabilă în special a zonelor rurale (tabelul 1).

Tabelul 1. Direcțiile prioritare ale Strategiei Naționale de dezvoltare „Moldova 2020” versus Proiectul Strategiei „Moldova 2030”

Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”	Proiectul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”
creșterea competitivității prin modernizarea și integrarea pieței	creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice
	creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condiții de locuit
	ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale
asigurarea gestionării durabile a resurselor naturale în agricultură	garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții
	asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală
	sistem de protecție socială solid și incluziv
îmbunătățirea nivelului de trai în mediul rural	asigurarea unui echilibru între muncă și familie
	asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii
	promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive
	asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur

Sursa: Elaborat de autor în baza [10]

Pandemia și condițiile climaterice nefavorabile au demonstrat o dată în plus că economia rurală, bazată pe agricultură și prelucrarea produselor agricole și neagricole, este insuficientă. Pentru Republica Moldova, la etapa actuală, dezvoltarea rurală este o prioritate prin care se urmărește punerea în aplicare a unei politici integrate, care să permită valorificarea tuturor tipurilor de potențial

existente în spațiul rural: zootehnia, agricultura, procesarea produselor agricole, meșteșugurile, turismul rural, agroturismul, tradițiile etc.

Importanța dezvoltării zonelor rurale pentru Republica Moldova se conturează în toate cele zece obiective strategice și poate fi redusă la două direcții prioritare cum ar fi calitatea vieții și diversificarea economică (figura 1), realizarea cărora va contribui de o potrivă la asigurarea unui mediu sănătos și sigur.

Dacă e să facem referire la direcțiile identificate în baza obiectivelor trasate în Proiectul Strategiei „Moldova 2030” pe filiera asigurării **calității vieții**, menționăm că Republica Moldova are mari rezerve atât la capitolul guvernare eficientă, cât și la dezvoltarea infrastructurii localităților rurale.

Guvernarea eficientă bazată pe supremația legii trebuie privită nu doar ca condiție de asigurare a calității vieții, dar și ca condiție de bază ce ar contribui la implementarea cu succes a prevederilor Proiectului Strategiei „Moldova 2030”, deoarece, suntem nevoiți să recunoaștem că, Strategia de dezvoltare, „Moldova 2020”, nu a reușit să-și realizeze obiectivele, precum și multe alte strategii ce vizau dezvoltarea țării.

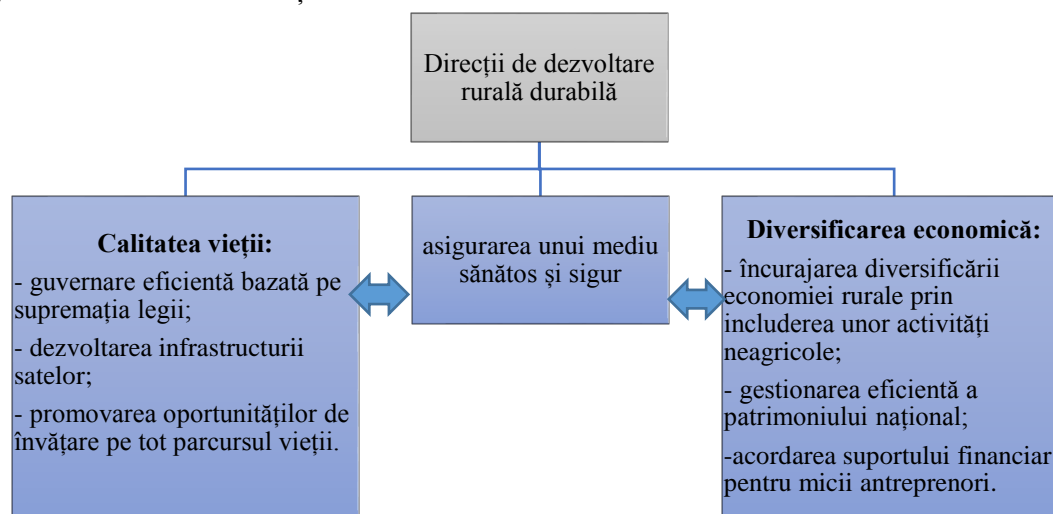

Figura 1. Direcțiile prioritare de dezvoltare durabilă a Republicii Moldova

Sursa: Elaborată de autor în baza prevederilor Proiectului Strategiei Naționale de dezvoltare „Moldova 2030” [10]

„Calitatea guvernării, adică capacitatea guvernului de a furniza societății servicii publice de calitate și relevante, are un rol central în traiectoria de dezvoltare a țării. Conceptul de calitate a guvernării este complex, iar măsurarea acesteia – dificilă. Cea mai relevantă reflecție a progresului țării pe parcursul ultimelor două decenii este oferită de setul de indicatori globali ai calității guvernării, estimați de Banca Mondială. Aceștia utilizează în modul cel mai robust posibil o multitudine de surse pentru a estima calitatea guvernării pe șase dimensiuni relevante:

- voce și responsabilitate;
- stabilitate politică și absența violenței/terrorismului;
- eficiența guvernului;
- calitatea reguletoare;
- supremația legii și controlul corupției” [10].

Dacă ar fi să analizăm separat aceste dimensiuni din perspectiva Republicii Moldova, ar trebui să constatăm cu stupeoare că ne confruntăm cu mari curențe de la an la an la toate capitolele, mai puțin la capitolul calitate reguletoare, reușind într-o manieră destul de ezitantă să ne asigurăm un locușor mediu în clasamentul mondial. Lacune se atestă la capitolul responsabilitate, eficiența politicilor guvernamentale, prioritatea acordată respectării cadrului legal și monitorizarea actelor de corupție.

Toate aceste probleme ar putea fi rezolvate treptat prin manifestarea unei voințe politice active și prin implementarea anumitor măsuri menite să contribuie la promovarea unei guvernări eficiente cum ar fi:

- Definierea clară și precisă a relațiilor ierarhice aferente modului de elaborare a planificărilor strategice.

- Implicarea activă a administrațiilor publice locale la elaborarea strategiilor de dezvoltare locală și micro-regională.
- Identificarea unor mecanisme menite să sporească profesionalismul resurselor umane în administrația publică.
- Instituționalizarea unui cadru general eficient de monitorizare și evaluare a calității implementării textelor de lege.
- Stabilirea clară a persoanelor responsabile pentru implementarea prevederilor actelor normative.
- Aplicarea unor metode de evaluare calitativă a calității guvernării.
- Eradicarea corupției de la toate nivele de guvernare.
- Facilitarea intervenției autorităților administrației publice locale, prin politicile publice locale, în soluționarea problemelor de ordin local, care ar implica totalitatea actorilor comunitari și s-ar baza pe susținerea acestora din urmă.
- Consolidarea capacităților administrative în planificarea, punerea în aplicare și evaluarea politicilor în conformitate cu reglementările stabilite, prin schimbul de bune practici cu administrațiile din țările Uniunii Europene.

La capitolul subvenționare ținem să menționăm faptul că AIPA evaluează regulat dosarele transmise de primăriile localităților rurale privind implementarea proiectelor ce țin de îmbunătățirea nivelului de muncă și de trai în mediul rural pe 3 dimensiuni și anume:

1. Îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii economice publice rurale.
2. Renovarea și dezvoltarea localității rurale.
3. Diversificarea economiei rurale prin activități non-agricole.

Menționăm că doar în perioada februarie-mai 2020 au fost aprobate 20 de proiecte investiționale destinate dezvoltării infrastructurii rurale în valoare de circa 28,8 mln. lei și 48 de proiecte investiționale menite să contribuie la renovarea localităților rurale în valoare de 28,9 mln. lei.

Printre proiectele în demarare în perioada anului 2020 în Republica Moldova putem menționa următoarele:

- Elaborarea și editarea publicațiilor în vederea promovării rezilienței sectorului agricol la schimbările climatice și organizarea instruirilor în domeniul reabilitării ecologice a terenurilor agricole și domeniul zootehnic (2020-2021, IFAD).
- Program de formare completă a formatorilor pentru a consolida capacitățile grupului de formatori maeștri din Abhazia în ceea ce privește capacitățile tehnice și cele manageriale pentru sprijin adecvat la școlile de câmp a fermierilor (2020-2021, FAO).
- Proiectul Registrul Agricol al Viei și Vinului (2017-2022, USAID).
- Proiectul Agricultură performantă în Moldova (2016-2021, USAID).
- Proiectul de reziliență rurală IFAD VIII (2016-2021, IFAD) etc.

În contextul dezvoltării agriculturii, reiterăm faptul că „protecția mediului constituie elementul fundamental al dezvoltării rurale durabile și trebuie să fie în concordanță cu principiile practicării unei agriculturi durabile.

În vederea asigurării unor direcții menite să contribuie la diversificarea economică, care se referă la *încurajarea diversificării economiei rurale prin includerea unor activități neagricole și gestionarea eficientă a patrimoniului național* considerăm oportune dezvoltarea turismului rural și a meșteșugăritului.

La începutul anilor 1990 a fost adoptat conceptul de dezvoltare durabilă în *turism*, fiind trasate chiar și principiile turismului durabil printre care se regăsesc:

- „minimizarea impactului activității turistice asupra mediului natural, în vederea obținerii durabilității ecologice;
- minimizarea impactului negativ al activității turistice asupra comunității locale și a membrilor ei, în vederea obținerii durabilității sociale (evitarea apariției situațiilor ostile în relația cu comunitatea locală, prin dezvoltarea acelor forme de turism care nu perturbă și nu întrerup viața de zi cu zi a populației);
- minimizarea impactului negativ al activității turistice asupra culturii și obiceiurilor comunității locale în vederea obținerii durabilității culturale” [5, pag. 262].

În acest context, menționăm că turismul rural, este una din cele mai reușite forme de promovare a unei dezvoltări economice durabile a spațiilor rurale, dat fiind faptul că se desfășoară în spații naturale nevalorificate încă de om.

Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova definește turismul rural ca „formă de turism desfășurată în mediul rural și orientată spre utilizarea resurselor turistice locale (naturale, culturale etc.), cunoașterea mediului rural, activităților specifice acestuia, obiceiurilor și tradițiilor locale, gospodăriilor țărănești și de fermier etc.” [9, art. 3].

Datele statistice vin să demonstreze evoluțiile dezvoltării turismului în rural în Republica Moldova, inclusiv până în anul 2020, an în care pandemia a marcat profund această activitate (tabelul 2.. Astfel, numărul de turiști cazați în pensiunile turistice și agroturistice în 2019 față de perioada anului 2015 practic s-a dublat, iar numărul persoanelor cazate în satele de vacanță a crescut în aceeași perioadă de raportare cu 19,76%. Aici ținem să menționăm interesul sporit al turiștilor față de satele de vacanță, numărul persoanelor care au optat în 2019 pentru o căsuță de vacanță fiind de 3 ori mai mare decât numărul turiștilor care au optat pentru pensiuni turistice și agroturistice, acest fapt demonstrând o dată în plus că oamenii au nevoie de liniște și relaxare

Tabelul 2. Dinamica numărului de turiști cazați în structurile de primire turistică colectivă cu funcții de cazare din mediile rurale pentru perioada anilor 2015-2020

Indicatori	Anul					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total:	278855	306307	337207	364608	374765	90338
Pensiuni turistice și agroturistice	9283	21343	20922	17709	17168	14576
Sate de vacanță	46636	39915	44995	54310	55853	11519

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor furnizate de Banca de date statistice, disponibilă online pe: <https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/>

Analizând ponderea turiștilor care au optat pentru turismul rural în numărul total de turiști constatăm că aceasta este încă nesemnificativă atingând 19,48% în anul 2019 și majorându-se până la 28,89 puncte procentuale în anul 2020, majorare care este impusă de pandemie și de tendința populației de la oraș de a se retrage la țară, în sânul naturii.

Indiferent de pandemie, la nivel de țară, în anul 2020 se atestă și o majorare semnificativă a numărului de hoteluri și structuri similare cu 21,43% față de perioada anului 2015, ceea ce constituie 27 unități de cazare (figura 2).

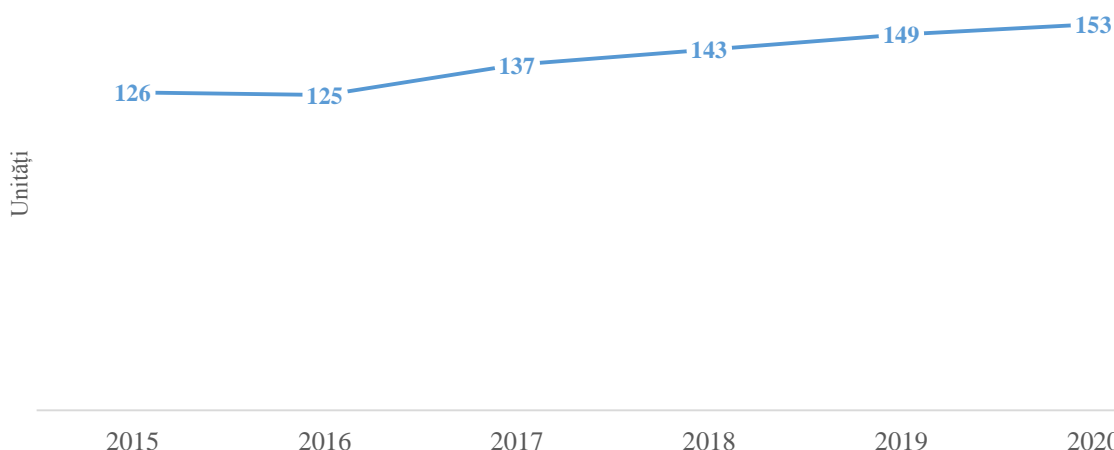

Figura 2. Dinamica numărului de hoteluri și structuri similare în perioada anilor 2015-2020

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor furnizate de Banca de date statistice, disponibilă online pe: <https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/>

Analiza factorilor demografici și naturali specifici pentru Republica Moldova creează condiții optime pentru dezvoltarea următoarelor tipuri de turism rural (figura 3): agroturismul, turism vitivinicol, turism gastronomic, turism de afaceri, turism religios, turism cultural și turism de tranzit.

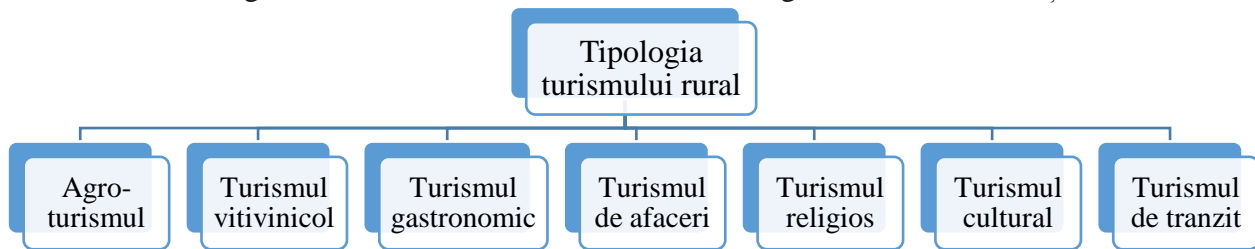

Fig. 3. Tipurile turismului rural potrivite pentru Republica Moldova

Sursa: Elaborată de autor în baza [6, pag. 64-65]

La capitolul dezvoltarea turismului rural Republica Moldova are încă multe de învățat începând cu cele *nouă priorități de dezvoltare durabilă a turismului*, formulate de către Organizația Mondială a Turismului la Rio de Janeiro care se referă la:

1. „Evaluarea continuă și îmbunătățirea cadrului legislativ actual, a sectoarelor economice existente, a celui educațional și informațional pentru promovarea unui turism ecologic.
2. Studierea și evaluarea impacturilor economice, sociale, culturale și de mediu, produse de turism, cu implicații asupra sistemelor de organizare administrative.
3. Formarea prin educație și informații mass-media a unei conștiințe ecologice.
4. Planificarea dezvoltării turismului ecologic.
5. Asigurarea accesului la informații, competențe și tehnologii pentru susținerea turismului ecologic între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.
6. Crearea condițiilor pentru participarea tuturor sectoarelor economice la sprijinirea și dezvoltarea turismului ecologic.
7. Conceperea de noi produse turistice care să se sprijine pe capacitățile de suport ale mediului și care să asigure conservarea mediului ambiant.
8. Evaluarea continuă a modului de conservare a mediului înconjurător.
9. Stabilirea și dezvoltarea relațiilor de parteneriat pentru dezvoltarea turismului ecologic” [3, pag. 177-178].

La momentul actual, „se impune ca o soluție de viitor o mai bună cunoaștere a meșteșugurilor tradiționale, astfel putând să se pună punct exodului, care în prezent, înregistrează trenduri de creștere alarmante, pierzându-se astfel capitalul uman, atât de necesar dezvoltării economice a fiecărei țări” [32, pag. 308].

Printre cele mai relevante și actuale îndeletniciri meșteșugărești care merită dezvoltate și promovate continuu în vederea asigurării dezvoltării rurale durabile menționăm (figura 4): țesutul, olăritul, prelucrarea artistică a lemnului și a metalului, împletirea fibrelor naturale, confecționarea portului popular și pielăritul.

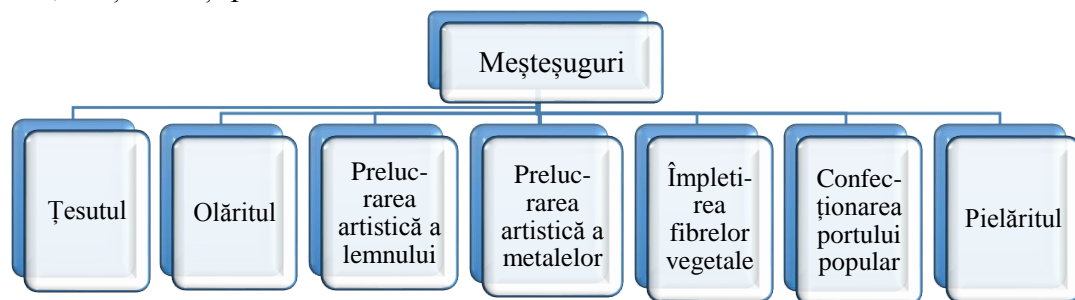

Figura 4. Activități meșteșugărești specifice pentru Republica Moldova

Sursa: Elaborată de autor în baza [1, pag. 5-24]

O ultimă direcție prioritară abordată în prezenta lucrare presupune *acordarea suportului financiar pentru micii antreprenori*, direcție, care vine să susțină implementarea cu succes a primelor două direcții de dezvoltare economică rurală abordate anterior.

Afacerile de tip start-up, în pofida faptului că presupun un concept relativ nou în mediul de afaceri din Republica Moldova, au reușit totuși să se dezvolte semnificativ în ultimii ani, având o contribuție importantă în procesul de revitalizare a economiei rurale. O mare implicare în dezvoltarea și promovarea antreprenoriatului l-au avut proiectele inițiate de Uniunea Europeană, care investește continuu în numeroase programe menite să familiarizeze cetățenii Republicii Moldova cu principiile de bază ale antreprenoriatului.

În vederea atingerii obiectivelor de dezvoltare durabilă, considerăm că la baza politicilor publice locale ar trebui să fie puse următoarele principii, principii recunoscute și la nivel global precum: „managementul integrat al proceselor de producere, procesare, transport, păstrare, distribuție; integritatea inter generațională; precauția și contracararea; participarea publică” [4, pag. 194].

Transpunerea principiilor de dezvoltare durabilă în documentele de politici locale constituie prerogativa autorităților publice locale, deoarece, potrivit Legii privind administrația publică locală atribuția de aprobare a programelor de dezvoltare socioeconomică îi revine consiliului local. Deci, conchidem prin a afirma că sarcina dezvoltării rurale, cât și implementarea politicilor de dezvoltare rurală, în temei legal, le revine autorităților administrației publice locale.

Referințe:

1. MIRON, Svetlana. *Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești*. Chișinău: Centrul editorial-poligrafic BNRM, 2017, 168 p. ISBN 978-9975-3096-2-2.
2. GRINCIUC, Liliana. Dimensiunile dezvoltării durabile și modul de abordare în spațiul rural. In: *Revista Economica*. 2019, nr. 2(108), pp. 66-78. ISSN 1810-9136.
3. RABONTU, A., RABONȚU, C. Factori determinanți ai dezvoltării turistice durabile. In: *Analele Universității Constantin Brâncuși*. 2007, nr. 1, vol. II, pp. 173-178. ISSN 1842-4856.
4. SAVCA, Tatiana. Politici de dezvoltare locală durabilă în Republica Moldova: probleme și oportunități. In: *Materialele conferinței „Consolidarea administrației publice locale și perspectivele Europene ale Republicii Moldova”*. 23 noiembrie 2018, Chișinău: APP, pp. 190-203. ISBN 978-9975-134-20-0.
5. STOIAN, M., VOINEA, A. Modele de dezvoltare durabilă a turismului rural în țările iberice. In: *Analele Universității Constantin Brâncuși*. 2007, nr. 1, vol. II, pp. 261-264. ISSN 1842-4856.
6. ZAMA, Iurii. Abordări noi și oportunități de promovare a turismului în Republica Moldova. In: *Center for Studies in European Integration Working Papers Series*. 2018, n. 10, pp. 61-73. ISSN 2537-6187.
7. <https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/>
8. <https://sprijina.md/69-de-proiecte-privind-imbunatatirea-nivelului-de-trai-si-munca-in-mediul-rural-vor-fi-finantate-de-aipa/>
9. Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activităților turistice în Republica Moldova: nr. 352-XVI din 24 noiembrie 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 14-17.
10. Proiectul de lege pentru aprobarea Strategiei Moldova 2030, aprobat spre examinare prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova: nr. 377 din 10 iunie 2020. În: Monitorul Oficial, 2020, nr. 153-158.